

ҒТАХР 14.35.07

КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ПАЙДАЛАНУ

С.К. Абильдина¹, К.А. Айдарбекова²

¹педагогика ғылымдарының докторы, профессор

² 6D010200-Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі мамандығының докторанты

^{1,2} Е.А.Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,

Қазақстан, Қарағанды қ., email: kuka_aid.73@mail.ru

Мақалада болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби дайындығының нәтижесі мен мақсаты, оның кәсіби дайындығы кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуы мен оны қалыптастырудың бастапқы кезеңі ретінде қарастырылады. Кәсіби-педагогикалық құзыреттілік қоғамның сұраныстарын ескере отырып, білім беру мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті құзыреттіліктер тұрғысынан сипатталады. Қазіргі жағдайда білім беруді ақпараттандырудың педагогикалық міндеттерін шешуге дайын кәсіби-мұғалімнің мақсатты дайындығын жүзеге асыруда өзекті міндеттердің арасында сандық білім беру ресурстарын тиімді пайдалану, іріктеу және талдау, сондай-ақ жеке сандық білім беру ресурстарын құру міндеттері бөлініп, негізделген. СБР пайдалану саласындағы маман ретінде бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі - бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби міндеттерін шешудегі бастапқы, негізгі және арнайы құзыреттіліктерінің тұтас жиынтығы болып табылады. Сандық білім беру ресурстарын пайдалану саласындағы маман ретінде бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің сипаттамасы берілген. Бастауыш сынып мұғалімі педагогикалық технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы білімі мен білігі негізіндегі арнайы құзыреттіліктер ашылып көрсетілген.

Түйін сөздер: сандық білім беру ресурстары, компонент, кәсіби құзыреттілік, ақпараттандыру, ақпараттық коммуникациялық технология, қарым-қатынас

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясы мен инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп, білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері атап көрсетіледі [1].

XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сындарлы саясатының арқасында бүкіл мектеп компьютермен қамтамасыз етілді.

Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса барлық сабақтарды компьютердің қуаттануымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі. Жаратылыстану және математика пәндерін оқыту құралы ретінде компьютерді қолдану – оқу үрдісін белсендіруге, оқытуды жекешелендіруге, оқушының өзін-өзі бақылауына мүмкіндік туғызады.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған процесс, яғни еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа комплекстік ақпараттандыру технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады.

Ақпараттық коммуникациялық технология электрондық есептеуіш технологиясымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламасына, сандық білім беру ресурстарын қолдануға негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Интерактивті тақтаның мүмкіндіктері мұғалімдерге баланы оқытуда бейне және ойын бағдарламаларын тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Осыған орай бастауыш сынып мұғалімдері

үшін жаңа сабақпен таныстыруда, сабақты тиянақтау, қорытындылауда Imekter.kz, Bilimland.kz сайттарындағы танымдық материалдардың рөлі зор.

Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық іс-әрекетінің ерекшелігіне қарай сандық білім беру ресурстарын қолдануға дайындық компоненттерін сипаттайық.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің СБР-ды кәсіби қызметте пайдалануға дайындығының психологиялық компонентінің мазмұнына СБР-ды қолдануға қызығушылық пен қажеттіліктермен көрсетілген түрткілер, сондай-ақ болашақ педагогикалық қызметте қолдану үшін өзін-өзі жетілдіруге ұмтылу кіреді. Психологиялық дайындықтың ең маңызды элементі ретінде студенттің ішкі позициясын, мақсатын, ниетін, көңіл-күйін, алған білімдерін тереңдетіп, жетілдіруге ұмтылысын, оларды оқу, кәсіби және өмірлік қызметте іс жүзінде қолдану қажеттілігін анықтайтын мотивацияны айтуға болады. Студенттің танымдық мотивтерінің болуы оқу жұмысындағы қиындықтарды жеңуге жағдай жасайды, танымдық белсенділік пен бастаманы тудырады, адамның құзыретті болуға ұмтылысының негізі болып табылады.

Л. С. Колмогорова танымдық мотивацияны дамыту, әсіресе, бірінші курс студенттерімен жұмыс жасауда өзекті екенін атап өтті [2]. Табысқа жетудің арқасында білім алушы өз жетістіктерінің неғұрлым жоғары планкаларына бағдарланады, оларға ұмтылады, соның салдарынан сандық білім беру ресурстарын пайдалануға әзірлікті қалыптастыру процесі әлдеқайда табысты және өнімді жүзеге асады.

Студенттердің мотивациялық саласында біз келесі аспектілерді бөліп көрсетеміз: болашақ педагогтардың әр түрлі ақпарат түрлерімен және сандық білім беру ресурстарымен іс-әрекетке қызығушылығының тұрақтылығы; әртүрлі СБР жұмыс жасауда студенттердің белсенділігі мен бастамасы; СБР пайдалану және құру саласындағы шығармашылық қызметке қосылу.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіптік қызметте сандық білім беру ресурстарын қолдануға дайындығының ғылыми-теориялық компоненті бастауыш мектепте СБР-ды пайдалану саласындағы жалпы және арнайы білімді интеграциялайтын пәндік, әдістемелік және технологиялық білім жиынтығы болып табылады: СБР типологиясын, оларды әзірлеу кезеңдерінің ерекшеліктерін, бағдарламалық құралдарының мүмкіндіктерін, оларға қойылатын талаптарды білу, сандық білім беру ресурстарын пайдалана отырып бастауыш мектепте оқу үдерісін ұйымдастырудың әдістемелік аспектілерін білу. Олардың қалыптасу деңгейі болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби міндеттерін шешуге теориялық дайындығын көрсетеді.

Бастауыш сынып мұғалімінің СБР-ды пайдалануға дайындығының операциялық-технологиялық компоненті әртүрлі ұйымдастыру техникасында жұмыс істеу, соның ішінде оларды қолдана отырып бастауыш сынып оқушыларының оқу қызметін ұйымдастыру іскерлігімен сипатталады. Ұйымдастыру техникасында жұмыс істей алудың келесі іскерліктерін бөліп көрсетуге болады: Дербес компьютерде (мәтіндермен, графикамен, электрондық кестелермен, презентациялармен, компьютерлік бағдарламалармен және т.б.) жұмыс істеу; сканермен жұмыс істеу; мультимедиялық проектормен жұмыс істеу (қосу, баптау, сандық материалдарды көрсету) және т.б.

Біздің ойымызша, сандық білім беру ресурстарын пайдалана отырып, бастауыш сынып оқушыларын оқытуды ұйымдастыру бойынша шеберлік кешенінің қалыптасуы болашақ бастауыш сынып мұғалімі үшін ерекше маңызға ие болады: электрондық тестер құрастыру және оларды бастауыш сынып оқушыларын оқыту барысында қолдану; оқыту мақсатын құру; талдау; оқу материалының мазмұнын, нақты сандық білім беру ресурстары мен технологияларын (тәсілдер) таңдау; СБР қолдану арқылы сабақ, сыныптан тыс іс-шаралар конспектілерін құру; балалардың жеке, топтық және ұжымдық жұмысын ұйымдастыру және т.б.

Бұл ретте педагогтың басты құзыреттілігі коммуникацияны, ақпаратты және мінез-құлықтың әлеуметтік-құқықтық негіздерін пайдалану негізінде кәсіби міндеттерді шешу қабілеттілігінен көрінеді. Негізгі құзыреттілік деп педагогикалық құзыреттіліктер қоғамның сұраныстарын ескере отырып, білім беру мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті құзыреттіліктерді айтады. Арнайы педагогикалық құзыреттілікті оқу пәні немесе кәсіби қызметтің нақты саласындағы негізгі және басты құзыреттіліктерді жүзеге асыру ретінде қарастыруға болады.

Басты құзыреттіліктер кез - келген кәсіби қызмет үшін қажет, олар шапшаң өзгеретін әлемдегі тұлғаның табысымен байланысты [3].

Э.Ф.Зеер, А.М.Павлова, Э.Э.Сыманюк басты құзыреттіліктің келесі ерекшеліктерін айқындайды:

1. Олар көпфункционалды (құзыреттіліктер, егер оларды меңгеру күнделікті, кәсіби және әлеуметтік салалардағы проблемалық жағдайларды шешуге мүмкіндік берсе, басты құзыреттілікке жатады);

2. Басты құзыреттіліктер пәнішілік және пәнаралық болады;

3. Басты құзыреттіліктерді қалыптастыру белгілі бір зияткерлік даму деңгейіне сүйенеді (абстрактілі, сыни ойлау, өзін-өзі тану және т.б.).

4. Басты құзыреттілік көп өлшемді, яғни олар әртүрлі тұлғалық қасиеттерді, зияткерлік қабілеттілікті, коммуникативтік біліктерді қамтиды [4].

Негізгі құзыреттілік «белгілі бір кәсіби қызметтің ерекшелігін көрсетеді» (педагогикалық, медициналық, инженерлік және т.б.) [6].

Қоғам дамуының белгілі бір кезеңінде білім беру жүйесіне қойылатын талаптарды ескере отырып, кәсіби қызметті «құру» үшін қажетті құзыреттіліктер кәсіби педагогикалық қызмет үшін негізгі құзыреттіліктер болады.

Арнайы құзыреттіліктер «кәсіби қызметтің пәнішілік және пәнаралық саласының ерекшелігін көрсетеді» [3].

Құзыреттіліктердің барлық үш түрі де бір-бірімен тығыз байланысты және бір мезгілде дамиды. Бұл педагогикалық қызметтің жеке стилін қалыптастырады, маманның тұтас бейнесін жасайды және оның кәсіби құзыреттілігінің белгілі бір интегративті тұтас сипаттама ретінде қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Басты, негізгі және арнайы құзыреттіліктер бір-бірімен тығыз әрекеттесе отырып, әртүрлі контекстегі түрлі деңгейдегі маңызды кәсіби міндеттерді шешу барысында белгілі бір білім беру кеңістігін пайдалану арқылы көрініс табады.

Осылайша, негізгі құзыреттіліктер кәсіби қызметтің негізгі міндеттерінің қазіргі түсінігін көрсету қажет, ал басты құзыреттіліктер олардың шешімін көрсетуі қажет. Ал, арнайы құзыреттіліктер сынып жетекшіліктен босатылған нақты пән мұғалімінің, қосымша білім беру жүйесі оқытушысының және т. б. кәсіби педагогикалық іс-әрекетінің ерекшелігіне сәйкес негізгі және басты құзыреттіліктерін жүзеге асырады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімін дайындау барысында мұғалімнің кәсіби қызметінде шешетін педагогикалық міндеттерін ескеру қажет.

Біз негізге алатын А.И. Герцен атындағы РМПУ ғалымдар ұжымы, қазіргі заманғы мұғалімнің базалық құзыреттілігін көрсететін кәсіби міндеттердің шартты түрде бес негізгі тобын бөліп көрсетеді [5]. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметі үшін осы міндеттердің ерекшелігін көрсетеміз:

- бастауыш сынып оқушысын білім беру процесінде көру;
- оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес бастауыш мектеп мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған білім беру процесін құру;
- білім беру үрдісінің басқа субъектілерімен өзара әрекеттесу;
- педагогикалық мақсатта білім беру ортасын құру және пайдалану;
- кәсіби өз білімін жобалау және жүзеге асыру.

Аталған міндеттердің арасында біз үшін келесі міндеттер маңызды болып табылады: «оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес бастауыш мектеп мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған білім беру үдерісін құру» және «педагогикалық мақсатта білім беру ортасын құру және пайдалану». Біздің пікірімізше, бұл міндеттер СБР-ды пайдалану саласында болашақ педагогтың дайындығын қалыптастыруға тікелей қатысы бар. Бастауыш сынып мұғалімінің аталған кәсіптік міндеттерін шешу ақпараттық білім беру кеңістігінде жүзеге асырылады, онда қазіргі заманғы технологиялар (мысалы, мультимедиа, гипермедиа және т.б.) негізінде инновациялық СБР пайдаланылады. Сондықтан білім беруді ақпараттандырудың қазіргі кезеңінде бастауыш сынып мұғалімі алдында тұрған ең маңызды және өзекті міндеттер мыналар болып табылады: дайын СБР іздеу және талдау; кәсіби қызметте пайдалану; қажет болған жағдайда меншікті қарапайым сандық білім беру ресурстарын әзірлеу.

Кәсіби педагогикалық қызметке дайындық кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуының бастапқы кезеңі болып табылады, сондықтан СБР пайдалануға дайындықты қалыптастыруды кәсіби құзыреттілік құрылымына сүйене отырып жүзеге асыру қажет.

СБР пайдалану саласындағы бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін құрайтын сипаттамаға толығырақ тоқталайық.

Бастауыш сынып мұғалімінде келесі салаларда басты құзыреттілік кәсіби деңгейде қалыптасуы тиіс:

- әртүрлі ақпарат түрлерін пайдалану;
- СБР пайдаланумен байланысты әртүрлі қарым-қатынас жағдайларда білім беру процесінің басқа да субъектілерімен қажетті байланыстарды орнату және қолдау;
- СБР қолданумен байланысты жағдайларда әлеуметтік-құқықтық тәртіп нормаларын ұстану.

Сондай-ақ, бастауыш сынып мұғалімі келесі салаларда негізгі құзыреттілікке ие болуы тиіс:

- нақты кәсіби міндетті шешуге бағытталған СБР іріктеу;
- талдау және бағалау;
- жеке қарапайым СБР құру.

Бастауыш сынып мұғалімі педагогикалық технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы білімі мен білігі негізінде келесі салаларда арнайы құзыреттіліктерге ие болуы тиіс:

- СБР негізінде бастауыш мектептің әртүрлі пәндері бойынша оқу-тәрбие процесін жобалау;
- СБР пайдалана отырып, бастауыш мектепте оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру.

Осылайша, біз бастауыш сынып мұғалімінің СБР пайдалану саласындағы маман ретінде кәсіби құзыреттілігін құрайтындар келесілер деп пайымдаймыз:

Басты құзыреттіліктер:

- әртүрлі ақпарат түрлерін пайдалану (ақпараттық құзыреттілік);
- СБР пайдаланумен байланысты әртүрлі қарым-қатынас жағдайларда білім беру процесінің басқа да субъектілерімен қажетті байланыстарды орнату және қолдау (коммуникативті құзыреттілік);

- СБР қолданумен байланысты жағдайларда әлеуметтік-құқықтық тәртіп нормаларын ұстану (әлеуметтік-құқықтық құзыреттілік).

Негізгі құзыреттіліктер:

- нақты кәсіби міндетті шешуге бағытталған СБР іріктеу;
- талдау және бағалау;
- жеке қарапайым СБР құру.

Арнайы құзыреттіліктер:

- СБР негізінде бастауыш мектептің түрлі пәндері бойынша оқу-тәрбие процесін жобалау;
- СБР пайдалана отырып, бастауыш мектепте оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру.

Сандық білім беру ресурстарын пайдалану саласындағы маман ретінде бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің әрбір компонентінің сипаттамасына толығырақ тоқталайық.

Ақпараттық құзыреттілік ұғымын түсіндіруде, біз С.Д.Карақозованың диссертациялық зерттеуінде көрсетілген анықтаманы ұстанамыз. «Ақпараттық құзыреттілік - бұл ең алдымен, ақпараттық қоғам азаматының өз-өзіне келесілерді қамтамасыз ету мүмкіндігі: құпия болып табылмайтын ақпаратқа еркін қол жеткізу, сондай-ақ оның өз ақпаратын лицензиясыз түрде жариялау және жария ету қабілеті, өзіне ақпарат көзін, провайдерді, форматты, стандартты, бағдарламаны және онымен жұмыс істеу технологиясын еркін таңдау құқығын қамтамасыз ету, өзінің жеке ақпаратын қоса алғанда, кез келген еркін таратылатын ақпаратты өндіруге, беруге, таратуға, пайдалануға, көшіруге, жоюға қатысты қоғамда қолжетімді мүмкіндіктерді іске асыру» [6].

Болашақ маманның ақпараттық құзыреттілігі ақпараттық дайындық нәтижесінде қалыптасады. Мұғалімнің ақпараттық дайындығы келесі міндеттерді шешуді көздейді: «информатиканың негізгі ұғымдары мен әдістері туралы теориялық білімді жинақтау және тереңдету; дербес компьютерде жұмыс істеу біліктері мен дағдыларын қалыптастыру; компьютер көмегімен ақпаратты беру, сақтау, өңдеу және жіберу тәсілдерін үйрену және игеру; мәтіндерді өңдеу жүйесін, сандық кестелерді, деректер базасын, желілік технологиялар мен Интернет

жүйесін қамтитын ақпараттық және коммуникациялық компьютерлік технологияларды қолдану; оқу үрдісінде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды мұғалімнің басқа да қызмет түрлерінде қолдану әдістерін меңгеру» [6].

Коммуникативті құзыреттілік. Маман үшін адамдармен қарым-қатынас орнату және қолдау, үлестердің өзара қарым-қатынасын анықтау, әртүрлі адамдармен ортақ тіл табу, сөйлеу тәртібін таңдау және жүзеге асыру іскерліктері маңызды болып табылады. Қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында шындықты тиімді көрсету үшін әртүрлі вербалды емес құралдарды шебер пайдалану маңызды болып табылады.

Тиімді қарым-қатынасқа: әріптестердің өзара түсіністігіне қол жеткізу, қарым-қатынас жағдайын және мәнін түсіну (жағдайды түсінуде үлкен айқындыққа қол жеткізу проблемаларды шешуге ықпал етеді, ресурстарды оңтайлы жұмсай отырып мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз етеді) ерекшелігі тән.

Кәсіби саладағы қарым-қатынас мәселесін И.Л. Васильева, А.В. Дубакова, В.Ф. Жеребкина, С.В. Курашева, Г.А. Фаллер, Т.Г. Федоренко және т.б. зерттеген.

«Педагогикалық қарым-қатынасты табысты басқару үнемі зейінді бөліп отыруды және оның тұрақтылығын қолдауды; сынып пен жекелеген оқушыларға қатысты олардың ақпаратты қабылдауға дайындығын қамтамасыз ететін мінез-құлық пен қарым-қатынастың ең қолайлы тәсілін таңдауды талап етеді...» [7].

Бастауыш сынып мұғалімі әртүрлі тілдік құралдарды еркін пайдалануы, педагогикалық қарым-қатынас мәдениетін, терминологиялық және мәнерлі сөйлеу дағдыларын меңгеруі тиіс. Оқушылармен тікелей қарым-қатынас барысында бастауыш сынып мұғалімі оқушылардың дайындық деңгейін, олардың өмірлік тәжірибесі мен жас ерекшеліктерін ескеруі қажет: оқу материалын логикалық түрде дұрыс баяндау, бұл ретте көрнекіліктің әр түрлі құралдарын қолдана отырып, сұрақтарды қол жетімді түрде, қысқа және нақты тұжырымдау, қажет болған жағдайда материалды баяндау барысына жоспар құру. Әртүрлі СБР сабақта қолдану барысында мұғалім оқытудың тиімділігін арттыру үшін оқушылардың оқу қызметін басқару дағдыларын меңгеруі қажет: оқу қызметінің мәні мен мақсатын сауатты түсіндіру, бастауыш сынып оқушыларының компьютермен жұмысын қауіпсіздендіру, оқушылардың коммуникативтік қызметін ұйымдастыру, оқушылардың назарын сауатты бөлу және оның тұрақтылығын сақтау және т. б.

Қарым-қатынастың сипатталған дағдылары мұғалімге өзара табысты әрекеттесуге қажет:

- оқушылармен - оқытудың тиімділігін арттыру үшін;
- әріптестермен - бастауыш мектепте сандық білім беру ресурстарын пайдалану тәжірибесімен алмасу үшін;
- информатика мұғалімімен - бастауыш мектепте сандық білім беру ресурстарын қолдану мүмкіндіктерін талқылау үшін;
- мектеп әкімшілігімен - кабинеттердің техникамен жабдықталуы мәселесі бойынша және сандық білім беру ресурстарын пайдалану мәселелерін шешу үшін және т.б.;
- ата-аналармен – бастауыш сынып оқушыларының әртүрлі типтегі сандық білім беру ресурстарымен жұмыс жасауы бойынша кеңес беру жұмыстарын жүргізу үшін.

Әлеуметтік-құқықтық құзыреттілік. Бастауыш сынып мұғалімінің сандық білім беру ресурстарын пайдалану саласындағы қызметін әлеуметтік-құқықтық нормаларға сәйкес реттеу қажет.

Бастауыш сынып мұғалімі аталмыш ресурстарды пайдалану барысында ҚР «Білім туралы» Заңында, бала құқықтары туралы Конвенцияда қамтылған білім алушылардың құқықтары мен бостандықтарын сақтауы тиіс. Мұғалім мінез-құлықтың этикалық нормаларын сақтауы және оқушылар мен тәрбиеленушілер үшін үлгі болуы қажет.

Ашық қол жетімді сандық оқу материалдарын (мысалы, интернет желісінің білім беру кеңістігінде) пайдалану кезінде «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар туралы» ҚР Заңын сақтау маңызды болып табылады. Мәселен, егер кейбір СБР білім беру сайттарынан алынса, онда мұндай материалдарды пайдалану кезінде олардың авторларына сілтеме көрсетілуі қажет.

Нақты кәсіби міндетті шешуге бағытталған сандық білім беру ресурстарын іріктеу. Бастауыш сынып мұғалімі әртүрлі «іздеу көздерінен» сандық білім беру ресурстарын іздеу дағдыларын меңгеруі тиіс: CD-дискілерден, Интернет желісіндегі білім серверлерін, әріптестерінен, сондай-ақ электрондық пошта арқылы басқа мектеп мұғалімдерінен. Мұғалімнің

белгілі бір оқу мақсаттарына қол жеткізуге немесе нақты кәсіби міндеттерді шешуге бағытталған, бастауыш мектеп үшін де сандық білім беру ресурстарын таба білуі қажет екенін атап өткен жөн.

Осылайша, нақты кәсіби міндетті шешуге бағытталған СБР іріктеу саласындағы базалық құзыреттілік - қажетті сандық ақпаратты іздеудің тиімді тәсілдерін білуді, сондай-ақ көрсетілген міндеттерді СБР құралдарымен шешу үшін Интернет желісінің іздеу жүйелері мен сервистерін сенімді пайдалануды білдіреді.

Кәсіби қызметте сандық білім беру ресурстарының әртүрлі типтерін тиімді пайдалану үшін, мұғалім нақты ресурстың мазмұнын білуі, сондай-ақ оның жұмысының әртүрлі режимдерін жетік білуі қажет. Кейбір ресурстарды таңдауды жүзеге асыра отырып, мұғалім берілген критерий бойынша осы ресурсты талдай білуі тиіс. Ең алдымен, ресурс мазмұнының шешілетін кәсіби тапсырмаға сәйкестігін анықтау қажет. Содан кейін, оның барлық артықшылықтары мен кемшіліктерін бөлу қажет. Оларды талдай және оған тиісті баға бере отырып, мұғалім өзінің одан арғы жұмысын бірнеше бағытта жалғастыра алады: қосымша ресурстарды табу; осы ресурстарды пайдалануды жобалау; оның негізінде жеке ресурс құру және т.б.

Қолда бар сандық білім беру ресурсын талдау мен бағалауды орындау кезінде, ол ресурстың мазмұндық құрамдас бөлігі жоғары сапалы бола тұра, нақты сынып оқушыларының немесе мұғалім әдістемесінің ерекшеліктеріне жауап бермеуі мүмкін. Бұл жағдайда мұғалім қарапайым ресурс негізінде оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін және шешілетін педагогикалық міндеттерді ескере отырып, өз ресурсын құра білуі тиіс. Дайын сандық ресурсты түрлендіре білуден басқа, мұғалім өз СБР (презентация, компьютерлік тест және т.б.) жасай алуы тиіс. Бастауыш мектеп мұғалімі тиісті бағдарламалық қамтамасыз етуді қолдану бойынша іскерліктерін меңгеруі қажет, сондай-ақ бастауыш сынып оқушыларының аудиовизуалды ақпаратты қабылдау ерекшеліктерін, слайдтарда деректерді ұсыну, түсті безендіруді пайдалану және т.б. білуі қажет.

СБР негізінде бастауыш мектептің түрлі пәндері бойынша оқу-тәрбие процесін жобалау құзыреттілігі. Бұл арнайы құзыреттілік мұғалімнің бастауыш мектепте оқу-тәрбие процесін жобалау негіздерін; әртүрлі сабақтарда СБР қолдануда бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетінің ерекшеліктерін; оқушылардың жеке, топтық және ұжымдық жұмыстарын ұйымдастыруда сандық білім беру ресурстарын пайдалану мүмкіндіктерін білуін болжайды. Оның негізінде сабақтарды жобалау кезінде оқу материалына сәйкес келетін нақты ресурстарының мазмұнын, сондай-ақ оқушының нақты оқу іс-әрекетіне оң мотивация туғызуға мүмкіндік беретін педагогикалық технологияларды іріктеуге, оқу материалын неғұрлым тиімді игеру үшін жағдай жасауға баса назар аудару керек.

СБР-ды пайдалана отырып, білім беру процесін құруды жүзеге асыруда бастауыш сынып мұғалімі белгілі бір кәсіби міндеттерді шешу үшін әріптестермен (мұғалімдер, психолог, әлеуметтік педагог, логопед, қосымша білім беру педагогы және т. б.) өзара әрекеттесе білуі тиіс: жобаларды құру, интеграция негізінде оқу үдерісін құру, сабақтастықты сақтау, сыныптан тыс сабақты ұйымдастыру, бастауыш сынып оқушыларының психологиялық ерекшеліктерін есепке алу және т.б.

Аталмыш ресурстарды пайдалана отырып, бастауыш сынып оқушыларының оқу қызметін ұйымдастыру диагностиканы, оқу жүктемесін оңтайландыруды, дене және психикалық денсаулықты сақтауды ескере отырып, баланың оқу дербестігін, шығармашылық белсенділігін дамытуға мүмкіндік беретін денсаулық сақтау технологиялары негізінде жүзеге асырылуы тиіс. Мұғалім СБР-ды пайдалана отырып, оқушылардың компьютерлік техникамен қауіпсіз қарым-қатынасын ұйымдастыруға міндетті (гигиеналық талаптарды, санитарлық нормалар мен ережелерді сақтау).

Бастауыш сыныптарда оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру мәселелерінің бірі оқушылардың тез шаршайтындығы, біркелкі жұмыс жағдайында қорғағыш тежелудің тез пайда болуы болып табылады. СБР бұл проблеманы шешу резервтерін тапсырмалардың әртүрлілігі есебінен ғана емес (оның ішінде ойын қызметінен оқу қызметіне бірқалыпты ауысуды қамтамасыз ететін тапсырмалар), сондай-ақ білім алушының ақпаратты қабылдауының түрлі арналарына әсер ету есебінен де қамтиды.

Сонымен, біз болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметінде СБР пайдалануға дайындығы ұғымын және оның құрылымы психологиялық, ғылыми-теориялық және операциялық - технологиялық компоненттерді қамтитын үш құрамды диспозиция ретінде, сонымен қатар,

бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін басты, негізгі және арнайы құзыреттіліктердің тұтас жиынтығы түріндегі СБР пайдалану саласындағы маман ретінде ұсындық.

Біздің пікірімізше, болашақ бастауыш сынып мұғалімінің СБР пайдалануға дайындығын неғұрлым тиімді қалыптастыру үшін, осы маманның қызметін сипаттайтын кәсіби міндеттермен ұсынылған СБР пайдалану саласындағы маман ретінде бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымына бағдарлануы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы.-Егемен Қазақстан. - 2007. - 15 тамыз. Б. 5-8.
2. Колмогорова Л.С. Мотивационный тренинг как средство развития мотивации учения студентов-первокурсников//Психологическое здоровье и психологическая культура в образовании: сб. мат. IV всеросс. науч.-практ. конф. Барнаул, 2011. - С.105-112.
3. Мулдабекова К.Т. Ақпараттық технологиялар арқылы болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру: философия докт. (PhD) ... дис.: - Алматы, 2014
4. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. Москва, 2005. - 52 с.
5. Компетентностный подход в педагогическом образовании: Коллективная монография под ред. В.А.Козырева и Н.Ф.Родионовой.- СПб. Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена,2004.-392 с.
6. Каракозов С.Д. Развитие предметной подготовки учителей информатики в контексте информатизации образования: автореф. дис.. д-ра. пед. наук. - Москва, 2005. - 43 с.
7. Голованова Н.Ф. Педагогика: Учебник и практикум для академического бакалавриата.- Люберцы: Юрайт, 2016. - 377 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

С.К.Абильдина¹, К.А. Айдарбекова²

¹д.п.н., профессор

²докторант специальности 6D010200-Педагогика и методика начального обучения

^{1,2} Карагандинский государственный университет им. Е.А.Букетова,
Казахстан, г.Караганда, email: kuka_aid.73@mail.ru

В статье рассматриваются цели и результаты профессиональной подготовки будущего учителя начальных классов, его профессиональная подготовка как начальный этап формирования и формирования профессиональной компетентности. Профессионально-педагогическая компетентность характеризуется с точки зрения компетенций, необходимых для решения профессиональных задач, направленных на достижение образовательных целей с учетом потребностей общества. В современных условиях среди актуальных задач в осуществлении целенаправленной подготовки учителя-профессионала, готового к решению педагогических задач информатизации образования, выделены и обоснованы задачи эффективного использования, отбора и анализа цифровых образовательных ресурсов, а также создания индивидуальных цифровых образовательных ресурсов. Профессиональная компетентность учителя начальных классов как специалиста в области использования ЦОР является целостным набором исходных, основных и специальных компетенций учителя начальных классов в решении профессиональных задач. Представлена характеристика профессиональной компетентности учителя начальных классов как специалиста в области использования цифровых образовательных ресурсов. Учитель начальных классов раскрывает специальные компетенции на основе знаний и умений в области педагогических технологий, информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: цифровые образовательные ресурсы, компонент, профессиональная компетентность, информатизация, информационно-коммуникационные технологии, общение

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE USE OF DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES IN THE EDUCATIONAL PROCESS

S.K. Abildina¹, K.A. Aidarbekova²

¹Dr. Sci. (Pedagogy), Full Professor,

²PhD student of specialty Pedagogy and methodology of primary education

^{1,2}Academician E.A. Buketov Karaganda State University,
Kazakhstan, Karaganda, email: kuka_aid.73@mail.ru

The article deals with the goals and results of professional training of the future primary school teacher, her/his professional training as the initial stage of formation and formation of professional competence. Professionally-pedagogical competence is characterized from the point of view of the competencies required for the solution of professional tasks aimed at the achievement of educational objectives based on the needs of society. In modern conditions, among the urgent tasks in the implementation of targeted training of professional teachers, ready to solve pedagogical problems of Informatization of education, identified and justified the problem of effective use, selection and analysis of digital educational resources, as well as the creation of individual digital educational resources. Professional competence of the primary school teacher as a specialist in the use of DER is a complete set of initial, basic and special competencies of primary school teachers in solving professional problems. The characteristic of professional competence of the primary school teacher as a specialist in the use of digital educational resources is presented. Primary school teacher reveals special competence on the basis of knowledge and skills in the field of pedagogical technologies, information and communication technologies.

Keywords: *digital educational resources, component, professional competence, informatization, information and communication technologies, communication*

Редакцияға 29.04.2019 қабылданды.